

УДК 657: 336

Лондаренко Олена Олександрівна,
асистент кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ „КНЕУ імені Вадима Гетьмана”
(03057, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
E-mail:Londarenko@i.ua

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ДЕРЖАВНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВАХ: КОНТРОЛЬНИЙ АСПЕКТ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена проблематиці здійснення внутрішнього контролю за витратами у науково-дослідних установах державної форми власності. Актуальність теми зумовлена пошуком шляхів раціонального використання державних фінансів, що є основним джерелом фінансування бюджетних установ. Метою роботи є дослідження внутрішніх процедур контролю при управлінні витратами в науково-дослідних установах.

Так, увага концентрується на управлінні витратами установ. Для вирішення поставлених завдань представлено класифікацію витрат, а саме: за економічним змістом; за характером виконуваних робіт; за особливостями організації робіт. Визначено особливості управління витратами в організації: відстежувати, аналізувати й контролювати витрати. Представлено основні принципи, що лежать в основі ефективного управління витратами. У роботі проведено аналіз законодавчої бази, що розкриває визначення і розмежування понять «внутрішній контроль» і «внутрішній аудит». Внутрішній контроль є управлінським контролем, що проводиться на постійній основі з метою підвищення ефективності і результативності діяльності, а також зниження витрат. У статті представлено мету і структурні елементи внутрішнього контролю управління витратами, а також основні етапи його проведення.

У разі якісно організованої системи внутрішнього (управлінського) контролю в науково-дослідних установах державної форми власності можливо удосконалити управління витратами.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: внутрішній контроль, витрати, державні науково-дослідні установи, внутрішній аудит.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Науково-дослідні установи є рушійною силою розвитку вітчизняної економіки. Для реалізації стратегічних завдань економічного зростання надзвичайно актуальним є забезпечення їх ефективної роботи. Перед установами, що фінансуються державними коштами, поставлено завдання оптимального використання ресурсів і мінімізації зайвих витрат. Виконання завдань можливе через ефективне управління витратами, що досягається шляхом внутрішнього контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі управління витратами присвячено праці багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних учених, зокрема Шутько Т. І., Голов С. Ф., проте їх увага сконцентрована на витратах комерційних підприємств. Для визначення особливостей витрат установ державної форми власності необхідним є аналіз законодавчих актів, зокрема Бюджетного кодексу України, Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»; науково-дослідних установ — Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Сутність внутрішнього контролю визначено у Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю та затвердження плану заходів щодо її реалізації на період до 2017 року. Однак, у науковій літературі розкрито не в достатній мірі характер внутрішнього контролю та його роль в управлінні витратами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Місце внутрішнього контролю в управлінні витратами державних науково-дослідних установ, його мета, структура та основні етапи потребують поглибленого вивчення і подальшого дослідження.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою статті є дослідження внутрішнього контролю в процесі управління витратами в державних науково-дослідних установах, що можливо через виконання таких завдань: визначення сутності витрат науково-дослідних установ, їх класифікації; характеристика процесу управління витратами та основних принципів, на яких він ґрунтується; визначення мети, структурних елементів та етапів внутрішнього контролю процесів управління витратами для науково-дослідних установ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перехід вітчизняної економіки до ринкового типу супроводжується низкою труднощів у формуванні і розподіленні бюджетних коштів. Дефіцит фінансових засобів для повного і безперервного забезпечення діяльності бюджетних організацій зумовлює необхідність впровадження контрольних заходів по плануванню і використанню коштів державного бюджету.

Контрольна функція менеджменту є обов'язковою для організацій будь-якого типу власності незалежно від різновиду фінан-

сування. Контроль у загальній системі управління є елементом зворотнього зв'язку, завдяки якому проводиться корегування раніше прийнятих рішень, планів, норм і нормативів. Крім цього, контроль має стратегічне спрямування і орієнтується на кінцеві результати [5].

Законодавством України визначено, що розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організовують внутрішній контроль і внутрішній аудит і забезпечують їх здійснення у своїх закладах і в підвідомчих бюджетних установах [1].

Також, вітчизняним законодавством, зокрема «Концепцією розвитку державного внутрішнього фінансового контролю та затвердження плану заходів щодо її реалізації на період до 2017 року», затвердженою Розпорядженням Кабінету міністрів України від 22 жовтня 2008 року № 1347-р визначено понятійну базу державного внутрішнього контролю. Важливо, що понятійна база ґрунтується на вимогах ЄС до управління державними фінансами і базових документах Міжнародної організації вищих органів контролю державних фінансів.

Так, внутрішній контроль — це управлінський контроль, який допомагає керівництву в управлінні і виконанні завдань на постійній основі, тому внутрішній контроль не повинен розглядатися як окрема система органів державного і комунального сектору. Внутрішній контроль також повинен давати змогу викладати управлінське судження та виявляти ініціативу з метою підвищення ефективності і результативності діяльності, а також зниження витрат [3].

Важливо, що документом також розмежовано поняття «внутрішній контроль» і «внутрішній аудит». Так, якщо внутрішній контроль у бюджетних установах забезпечує постійний моніторинг виконання кошторису і підвищення ефективності використання наявних ресурсів, то внутрішній аудит надає незалежні та об'єктивні рекомендації і консультації, спрямовані на вдосконалення діяльності органів державного і комунального сектору, підвищення ефективності процесів управління, сприяння досягненню мети такими органами. Внутрішній аудит може проводитись як незалежними експертами, що не працюють в установі (централізовано — органами державної контрольно-ревізійної служби та ін.), так і в межах системи управління організації.

Особливої уваги заслуговує організація внутрішнього контролю у державних науково-дослідних установах. Дані установи за-

сновані на державній власності, для них наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70 % загального річного обсягу виконаних робіт. Їх функціонування покликано забезпечити позитивний соціально — економічний ефект від упровадження у вітчизняне виробництво новітніх технологій. Проте, конкретні результати роботи науково-дослідних установ мають невизначений характер, майбутні досягнення є непередбачуваними, наукова продукція носить нематеріальний характер.

У процесі своєї діяльності науково-дослідними установами здійснюються витрати. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» від 28.12.2009 р. № 1541, витрати — це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником) [4].

Управління витратами є специфічною функцією управління, яка забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль і регулювання витрат діяльності; ця система дає змогу чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати [2].

Основні принципи управління витратами характерні як для підприємств, так і для державних науково-дослідних установ, зокрема ними є:

- системний підхід до управління витратами;
- єдність методів, що практикуються на різних рівнях управління витратами;
- органічне поєднання зниження витрат з високою якістю продукції (результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі НДДКР));
- управління витратами на всіх стадіях виконання НДДКР;
- недопущення зайвих витрат;
- широке впровадження ефективних методів зниження витрат;
- удосконалення інформаційного забезпечення про рівень витрат;
- підвищення зацікавленості виробничих підрозділів установи у зниженні витрат [7].

Для бюджетних установ, що здійснюють виконання державних замовлень на НДДКР, складання річної планової «структури ціни» за статтями витрат є обов'язковим, і від точності планових

і проектних значень кожної статті на етапі укладання державного контракту залежить і бюджетне фінансування і реальна оцінка можливості виконання взятих науковою організацією зобов'язань із науково-дослідних робіт. Витрати науково-дослідних установ, що включаються у собівартість НДДКР, можна класифікувати за економічним змістом; за характером виконуваних робіт; за особливостями організації робіт. Схематично класифікацію витрат представлено на рис. 1.

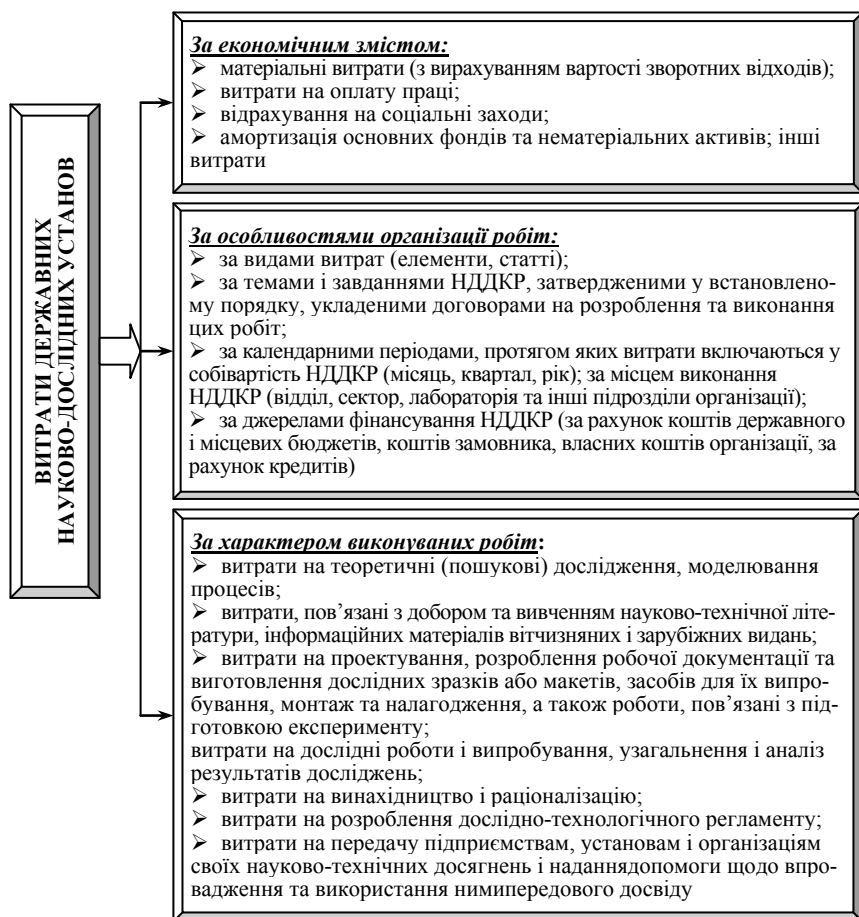

Рис. 1. Класифікація витрат науково-дослідних установ, складено за [6]

Як видно з рис. 1, витрати класифікуються за різними характеристиками. Внутрішній контроль витрат доцільно проводити за послідовними етапами, охоплюючи при цьому характер останніх.

Внутрішній (управлінський) контроль витрат науково-дослідних установ дозволить мінімізувати наявність необґрунтованих витрат і розподіляти фінансові джерела по актуальним напрямкам, що сприятиме підвищенню загальної ефективності функціонування установи.

Послідовність етапів, а також їх зміст представлено у табл. 1.

Таблиця 1

ЕТАПИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ У ДЕРЖАВНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВАХ, СКЛАДЕНО АВТОРОМ ЗА [3; 6]

Назва етапу	Інформаційна база контролю	Сутність етапу
Попередній контроль	Тематичні плани НДДКР; калькуляції кошторисної вартості за кожною темою на підставі нормативних і розрахункових даних	Попередній контроль передусе прийняття управлінського рішення чи здійсненню фінансово-господарської операції. Включає аналіз планової документації, визначення доцільності здійснення фінансування
Поточний контроль	Дані оперативного обліку виконання НДДКР; відповідність виконання робіт установленим планам і нормативам	Поточний контроль здійснюється в процесі виконання управлінського рішення
Подальший контроль	Звіти про виконання НДДКР, дані бухгалтерського та статистичного обліку	Подальший контроль здійснюється після виконання управлінського рішення. Включає аналіз виконання тем НДДКР відповідно до встановлених планів

З огляду на сутність внутрішнього контролю та його необхідність у процесі управління витратами в науково-дослідних установах постає необхідність визначення його мети та структури (рис. 2).

Основними недоліками внутрішнього контролю за витратами є наявність ймовірностей впливу непередбачуваних факторів на установи. Але, незважаючи на це, внутрішній контроль забезпечує достатню гарантію оптимального співвідношення витрат і вдосконалює управління.

Насьогодні системадержавного внутрішньогоконтролю в Україні лише часткововраховує основні принципи систем державного внутрішнього фінансового контролю у країнах ЄС.

Складовими зазначених систем у країнах ЄС є фінансове управління і контроль, внутрішній аудит та їх гармонізація на центральному рівні. Вітчизняним законодавством поки що не визначено сутності та процедури контролю в діяльності органів державного і комунального сектору [3].

Рис. 2. Мета та структура внутрішнього контролю управління витратами в державних науково-дослідних установах, складено автором за [3]

Як видно з рис. 2, до елементів внутрішнього контролю віднесено п'ять взаємопов'язаних складових. Лише у їх єдності можливе забезпечення досягнення мети контролю.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Внутрішній контроль за витратами є безперервним процесом дослідження і обґрунтування здійснення витрат з метою підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Перспективами подальших досліджень є пошук шляхів ефективного впровадження внутрішнього контролю за витратами в роботу державних науково-дослідних установ.

Бібліографічний список

1. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс]. — Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2010. — № 50–51. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>

2. *Голов С.Ф.* Управлінський облік / *Голов С.Ф.* — К. : Лібра, 2002. — 704 с.

3. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю та затвердження плану заходів щодо її реалізації на період до 2017 року [Електронний ресурс]: Є затверджено Розпорядженням Кабінету міністрів України від 22 жовтня 2008 року № 1347-р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1347-2008-%D1%80>

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» від 28.12.2009 р. № 1541 / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10>.

5. *Рульєв Г. А.* Менеджмент: Навч. посіб. [Електронний ресурс] / *Г. А. Рульєв, С. О. Гуткевич* — К.: ЦУЛ, 2011. — 312 с. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/10310208/menedzhment/kontrol_sistemi_menedzhmentu

6. Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт [Електронний ресурс]: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. № 830. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/830-96-%D0%BF/page>

7. *Шутько Т. І.* Економічна сутність управління витратами підприємства [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. — № 12. — 2014. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>

References

1. Byudzhetnyy Kodeks Ukrayiny [Elektronnyy resurs] Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2010, № 50-51. — Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>[Legal Act of Ukraine]
2. Holov S.F. Upravlins'kyi oblik. / Holov S.F. — K. : Libra, 2002. — 704 s.[In Ukrainian]
3. Kontseptsiya rozvytku derzhavnoho vnutrishnoho finansovoho kontrolyu ta zatverdzhennya planu zakhodiv shchodo vivi realizatsiyi naperiod do 2017 roku [Elektronnyy resurs] zatverdzheno Rozporядzhennym Kabinetu ministriv Ukrayiny 22 zhovtnya 2008 roku № 1347—rvid. — Available at: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1347-2008- %D1 %80](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1347-2008-%D1%80)[LegalActofUkraine]
4. Pro zatverdzhennya Natsionalnoho polozhennya (standartu) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 101 «Podannya finansovoyi zvitnosti» vid 28.12.2009 r. № 1541 / Ministerstvo finansiv Ukrayiny. — Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10> [LegalActofUkraine]
5. Rul'ev H. A. Menedzhment: Navch. posib. [Elektronnyyresurs] / H. A. Rul'vev, S. O. Hutkevych — K.: TSUL, 2011. — 312 s. — Available at: http://pidruchniki.com/10310208/menedzhment/kontrol_sistemi_menedzhmentu[In Ukrainian]
6. Typove polozhennya z planuvannya, obliku i kalkulyuvanny asobivartosti naukovo-doslidnykh ta doslidno-konstruktorskykh robit [Elektronnyy resurs] zatverdzheno postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayinyvid 20 lypnya 1996 r. N 830. — Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/830-96-%D0%BF/page> [LegalActofUkraine]
7. ShutkoT. I. Ekonomichna sutnist upravlinnya vytratamy pidpryemstva [Elektronnyyresurs] / Efektyvna ekonomika. — № 12, 2014. — Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681> [InUkrainian]

Стаття надійшла до редакції 15 лютого 2016 р.

УДК 657: 336

Лондаренко Елена Александровна,
ассистент кафедры учета в кредитных
и бюджетных организациях и экономического анализа
ГВУЗ „КНЭУ имени Вадима Гетьмана”
(03057, Украина, Киев, проспект Победы, 54/1)
E-mail:Londarenko@i.ua

Управление расходами в государственных научно-исследовательских учреждениях: контрольный аспект

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена проблематике осуществления внутреннего контроля над расходами в научно-исследовательских учреждениях государственной формы собственности. Актуальность темы обусловлена поиском путей рационального использования государственных финансов, что является основным источником финансирования бюджетных учреждений. Целью работы является исследование внутренних процедур контроля при управлении расходами в научно-исследовательских учреждениях.

Внимание концентрируется на управлении расходами учреждений. Для решения поставленных задач представлена классификация расходов, а именно: по экономическому содержанию; по характеру выполняемых работ; по особенностям организации работ. Определены особенности управления расходами в организации — отслеживать, анализировать и контролировать расходы. Представлены основные принципы, лежащие в основе эффективного управления расходами.

В работе проведен анализ законодательной базы, раскрывает определения и разграничения понятий «внутренний контроль» и «внутренний аудит». Внутренний контроль — является управленческим контролем, проводимым на постоянной основе с целью повышения эффективности и результативности деятельности, а также снижение затрат. В статье представлены цели и структурные элементы внутреннего контроля управления расходами, а также основные этапы его проведения.

В случае качественно организованной системы внутреннего (управленческого) контроля в научно-исследовательских учреждениях государственной формы собственности, возможно усовершенствовать управление расходами.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: внутренний контроль, расходы, государственные научно-исследовательские учреждения, внутренний аудит.

UDK 657: 336

Londarenko Olena,

Assistant at the Department of Accounting in Credit
and Budget Institutions, and Economic Analysis
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
(54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03680, Ukraine)
E-mail: Londarenko@i.ua

Cost management in public research organizations: control aspect

ABSTRACT. This article is devoted to the issues of internal cost control in state owned research institutions. Its relevance is caused by the need of rational use of public finances, which is the main source of budget institutions funding. The study aims at the investigation of the internal cost control procedures in research institutions.

The attention focuses on the cost management in budget institutions. To achieve the research objectives, the author presents the cost classification based on the economic essence of costs, performed activities, and work activity management. The main tasks of cost management are monitoring, analysis and cost control. The article examines basic principles of effective cost management. It also analyzes the legal framework that reveals the meaning of «internal control» and «internal audit». Internal control is a management control regularly conducted to improve the effectiveness and efficiency of activities, and to reduce costs. The article presents the purpose, structural elements and milestones of internal cost control. Having high quality of internal control in public research institutions, it is possible to improve cost management.

KEY WORDS: internal control, costs, public research institutions, internal audit.

УДК 657

Свірко Світлана Володимирівна,
доктор екон. наук, проф., професор
кафедри обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03680, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1)
E-mail: sv3@ukr.net

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ТА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Метою даного наукового дослідження виступив доказ необхідності виокремлення в межах системи бухгалтерського обліку в бюджетних установах підсистем фінансового та управлінського обліку через визначення його передумов. В процесі проведення дослідження були використані методи: опису, аналізу, синтезу, дедукції, індукції, порівняння та узагальнення, ретроспективний та історико-системний. У наслідок проведеного дослідження виявлено детермінанти виокремлення фінансового та управлінського обліку в межах вітчизняного бухгалтерського обліку бюджетних установ на сучасному етапі його розвитку. Отриманий результат уможливиє постановку науково-обґрунтованої проблеми щодо такого розподілу і є базисом для розбудови їх теоретичних, методологічних, методичних та організаційних положень. Формування науково стійких підсистем фінансового та управлінського обліку в бюджетних установах України сприятиме підвищенню ефективності управління цими суб'єктами господарювання, використання бюджетних коштів, а отже зміцненню системи державних фінансів України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бюджетні установи, фінансовий облік, управлінський облік, державні фінанси.